

יודע מעובדה הזאת להביא הוכחות טרנסצנדטיות, ואילו לנו, היודעים מהעובדה, יש גישה איממננטית מובהקת בזה.

לא אכחד, כי ההוכחה החותכת ביותר על אמיתת התורה היא איממננטית, כלומר: הסתכלות מבפנים, תוך חיי התורה. זוהי גם גישה רוב האנשים המקדישים כל חייהם לענייני אמונה. דרך חייהם מובילה אותם תמיד יותר פנימה, ומבפנים הם רואים וחשים את האמת שבתורה יותר ויותר, ויש למחול להם שנבצר מהם להסתכל עוד הסתכלות מבחוץ – ובכ"ז אי אפשר לומר כי אמונתם איננה מבוססת. רק הגישה שלהם היא איממננטית גרידא, לא טרנסצנדנטית.

- ונכנס לענין, תוך הסתכלות מבחוץ:

א. על מתן תורה מספרת התורה עצמה. עם שלם זכה לפי תאורה, לנבואה במעמד הר סיני. אין שום הוכחה בלשנית או ארכיאולוגית נגד סמכות התורה. להיפך, מצטברים במשך הזמן יותר ויותר הוכחות מדעיות בעד אמיתת המקרא. אנשי המדע הגויים הגיעו לכלל מסקנה שהתנ"ך שמור בדיוקנות נפלאה, באו אנשי מדע המשווים טקסטים שנמצאו מזמני המקרא – מצאו ובדקו, וראו, כי עליונות ואמיתות התורה היא למעלה מכל ספק.

ב. היו ידועים לאנשי התורה בקבלה איש מפי איש דברים שכל אנשי המדע בזמנם עוד לא ידעו. מניין להם ידיעות כאלו, אם לא ממרע"ה מפי הגבורה? כשאנשי הסנהדרין סמוך לחורבן השני גילו את סוד העיבור המבוסס על ידיעה מדויקת של זמן סיבוב הלבנה (זה הי' שמור עד אז בסוד, כי קדשו החדש לפי מצוות התורה ע"י עדים דוקא) – שמע מזה פטולמאנס, גדול האסטרונומים אז – נבהל ונשתומם, מנין ידעו חכמי ישראל זמן מדויק זה שהמדע אז טרם ידע ממנו? – נגיד על זה, ללא ספק ופקפוק: סוד ה' ליראיו.

ג. ע"י מה הגילוי? ע"י הנבואה ורוח הקדש. ואמנם זאת ההוכחה החותכת שיש אלוקים בישראל, בתוך עם ישראל הופיעה הנבואה ורוח הקדש, דור דור ודרגתו ממש עד סוף הזמן החדש. ולא רק שהייתה תופעה זו, אלא הייתה ידועה החכמה איך להשיגה, גדולי הדורות היו בקיאים בדרגותי' ודרכי', הרמב"ן ועוד ראשוני האחרונים הייתה להם דרך סלולה בזה, וחיברו ספרים על זה! – יש לי בזה אריכות דברים, קשה להעלות על הכתב, מחמת האריכות והעומק, ומוכרחני לקצר.

הכלל, כי "נבואה" היא הוכחה ברורה גם למסתכל מבחוץ, המסתכל בלי משפט קדום.

הנביאים ניבאו את דבר ה' ורצונו, גילו עתידות, הוכיחו, לא חסכו לנבא גם על חורבן בית ה' – אכן, קיום ואחיזה בהחלט בלתי-יציבה הייתה לבית המקדש, דלא כמו דתות העולם ומקדשיהן... דת האמת, נביאי האמת אינם מחפים גם על הקדוש שבמקומות כשהוא נתערטל מתוכנו האמיתי, והנביאים חזרו והוכיחו על זה עשרות שנים לפני המאורע.

יספיקו דברים אלו בהסתכלות מבחוץ, קצרים הם, כטיפה מן הים.

ד. עוד רמז הגיוני – רק רמז; תבין מדעתך: אי אפשר לי לתאר לעצמי שהבורא יברא עולם, יצירה מלאה וענקית – מבלי לגלות את תכליתה ודרך החיים בה. כשיש בריאה בהכרח שתהיי' התגלות, מתן תורה הוא ההשלמה ההכרחית של הבריאה.

עכשיו – להסתכלות מבפנים.

א. מהי אמונה בדרך אדם החי חיי תורה? חוקר העסוק במחקר למצוא איזה חומר חדש. הוא שם לילות כימים במעבדה שלו. הוא מגשש באפילה. מה נותן לו הדחיפה להמשיך וההעזה לקוות? אמונתו, כי הוא בדרך הנכונה, וכי ימצא בסוף, על דרך "יגעת ומצאת - תאמין" אין זאת אמונה המסתפקת בעצמה, אלא הכמי' לתגלית, לידיעה ברורה, על דרך זו אנו חיים באמונה. חיי תורה הם מעבדה, הליכה מעשית לקראת רכישת ידיעה: לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים, אני מאמין, שאראה טובת ה' ית' כאן, בחיים בתורה, סוף ותכלית האמונה: הידיעה שהדברים יהיו כה ברורים וגלויים שלא אצטרך עוד "להאמין" בהם, כי הנני רואה ויודע אותם, וע"י החיים בתורה, הלימוד המאומץ, המוסר הסוער, התפילה בעיון, העבודה במעשי המצוות בדקדוק ובחנוך עצמי רציני – כל זה מביא לידי ידיעה ממש.

איך? במה? כאן אי אפשר לתאר יותר, לא מחמת שהם הרגשים מעורפלים אלא שאי אפשר לגשת לזה גישה טרנסצנדנטית מוכרחים להיכנס ל"מעבדה" - חיי התורה – ולהסתכל במו עיניים, דהיינו: לחיות בעצמם...

ב. הניתן להיאמר, כי אדם החי בתורה בעקביות, מתגלה לו בעצמו אדם אחר, נפתחה לו דימנזיה חדשה בעומקו – עיין תוס' כתובות סג. למעלה בתרוץ